

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОДАТКОВИЙ КРЕДИТ У ВІДТВОРЕННІ І ЗБЕРЕЖЕННІ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Вказуються проблеми формування інвестиційного податкового кредиту у відтворенні та збереженні природних ресурсів. Обґрунтовано потребу у інвестиційному податковому кредиті. Запропоновано механізм використання інвестиційного податкового кредиту на відтворення та збереження природних ресурсів.

The problems of forming of investment tax credit are specified in a recreation and maintainance of natural resources. Collecting tax is analysed on an income and VAT in a budget. Grounded requirement in an investment tax credit. The mechanism of the use of investment tax credit is offered on a recreation and maintainance of natural resources.

Ключові слова: *Інвестиційний податковий кредит, податок на прибуток, податок на додану вартість, відтворення та збереження природних ресурсів.*

Вступ. Важливе значення для відтворення і збереження природних ресурсів мають власні та залучені кошти підприємств, які направляються на вказані цілі. Кожна країна має свою модель у відтворенні і збереженні природних ресурсів. Для України важливим джерелом може бути інвестиційний податковий кредит.

У розвинутих державах інвестиційний податковий кредит активно використовується. Так, наприклад, якщо підприємство придбало обладнання на суму 100000 грн, а податкова пільга складає 10 % від вказаної суми то при платежах до бюджету від прибутку у розмірі 30000 грн підприємство перераховує тільки 20000 грн. (30000–10000). Причому ця пільга може мати визначений термі дії у перерахуванні коштів до бюджету (3–5 і більше років). Це зумовлює підприємства постійно оновлювати свої активи і інтенсивно використовувати передові технології що призводить до їх конкурентоспроможності на світових ринках.

Для України така модель теж може активно використовуватись. Але особливою умовою повинно бути – цільове призначення коштів. Теоретичні основи сучасних наукових підходів до сутності інвестиційного податкового кредиту закладені в роботах вітчизняних економістів В. Андрущенко, В. Вишневецького, М. Дем'яненка, В. Довгалюка, Ю. Єрмоленка, І. Луніної. А. Соколовської, В. Федосова та інших. Проте спеціальних досліджень з питань інвестиційного податкового кредиту в Україні, незважаючи на дискусійний характер багатьох аспектів цієї проблеми, досі немає. Серед зарубіжних дослідників даного питання можна взяти до уваги праці таких вчених як І. Бланк, А. Гарбергер, П. Самуельсон, Дж. Стігліц та інших.

Основна мета статті – розкрити роль інвестиційного податкового кредиту у відтворенні та збереженні природних ресурсів.

Основний розділ. Надання інвестиційного податкового кредиту доцільно здійснювати переважно під інноваційні програми, що забезпечують реалізацію таких науково-технічних пріоритетів, як:

- удосконалення технічної бази управління якістю повітряних, водних, земельних, лісових ресурсів, небезпечними відходами, біологічними ресурсами й ін.;
- науково-технічне відновлення виробництва з підвищенням його техніко-економічних показників і забезпеченням конкурентоспроможності на ринку;
- прискорення розвитку наукомістких і високотехнологічних галузей і виробництв, здатних кардинально змінити економічний і науково-технічний потенціал України;
- розширення виробництва в пріоритетних і ефективних для національної економіки секторах ринку.

Його можна визначити як відстрочку виплати податку з прибутку, що дається суб'єкту підприємницької діяльності на певний строк з метою збільшення його фінансових ресурсів для здійснення інноваційних програм із наступною компенсацією відстрочених сум у вигляді додаткових надходжень податку внаслідок загального зростання прибутку, що буде одержаний відповідно до чинного законодавства внаслідок реалізації інноваційних програм [8]. В Україні за підсумками 2009 року надходження від податку на прибуток становили 30,4 млрд грн, тоді як у 2008-му вони сягнули 45,9 млрд грн. Збір податку на прибуток скорочується не лише через погіршення фінансового стану платників. Закон про прибуток давно настав час змінити – у ньому є надто великі можливості для мінімізації (роялті, перестраховування перенесення збитків минулих років), а також спрямування його на відтворення та збереження природних ресурсів. У теперішній час він дає можливість відносити на валові витрати практично все – починаючи від передоплати й закінчуючи фінансовою допомогою. У середньому по економіці – 12 % у структурі валових витрат становлять “інші витрати”, зокрема витрати на маркетинг, оплату роялті, страхових послуг [2].

Введення інвестиційного податкового кредиту має визначені переваги порівняно з іншими формами кредиту. Так, при звичайному банківському кредитуванні використовуються вільні кредитні ресурси, яких часто не вистачає. Крім того, банківський кредит надається на умовах виплати досить значних відсотків, що робить інвестиції за рахунок такого кредиту для підприємства економічно недоцільними. З іншого боку, у випадку

зниження відсотків зникає зацікавленість банків у наданні кредитних ресурсів, крім того що кредитування інвестиційних проектів передбачає тривалий термін повернення кредиту, що зв'язує "швидкі гроші" банків [6].

Впровадження інвестиційного податкового кредиту не вимагає додаткових кредитних ресурсів, оскільки в ньому використовується ресурсний потенціал самого підприємства у вигляді прибутку (тієї частини, що повинна відраховуватися в бюджет у вигляді податку на прибуток). Тому введення інвестиційного податкового кредиту буде заохочувати підприємства підвищувати ефективність своєї роботи й одержання прибутку.

Держава, втрачаючи на певний час деякі суми дохідної частини бюджету, надалі може розраховувати на збільшення бюджетних надходжень через загальне зростання прибутку й обсягів податку на нього. При цьому необхідно брати до уваги, що при звичайному кредитуванні кредитор, крім суми кредиту, що повертаються, додатково одержує тільки обумовлений відсоток. При використанні інвестиційного податкового кредиту приріст податку, одержаний після реалізації проекту, може набагато перевищити процентний рівень і буде носити не разовий, а систематичний характер.

Інвестиційний податковий кредит не слід розглядати тільки як чергову форму пільгової дотації підприємствам. Надання кредиту повинно створювати заохочувальний ефект і дисциплінувати позичальника. Тому принципи впровадження і використання інвестиційного податкового кредиту не повинні випадати із загального економічного простору (вони повинні відповідати умовам податкової і кредитної політики, що діють у державі). Визначальними умовами надання інвестиційного податкового кредиту, на нашу думку, повинні бути:

– стабільний фінансовий стан підприємства-позичальника, тобто систематичне одержання ним прибутку, з якого нараховується податок;

– переважно (не менше 50 %) інвестиційна спрямованість у використанні власних фінансових ресурсів інвестора (прибуток, амортизаційні відрахування, відшкодування збитку від аварій, стихійних лих, грошові нагромадження громадян, юридичних осіб тощо);

– наявність економічно обґрунтованого інноваційного проекту (бізнес-плану), що забезпечує після його реалізації підвищення ефективності виробництва, зростання загального обсягу одержаного підприємством прибутку і, відповідно, сум податку з прибутку як джерела компенсації інвестиційного податкового кредиту;

– термін окупності запозичених через інвестиційний податковий кредит засобів, тобто їх повернення в бюджет у вигляді додаткових надходжень податку з прибутку, не повинен перевищувати визначений розмір, наприклад, п'ять років після реалізації інноваційного проекту.

Дотримання цих умов знижує ризик кредитора, у даному випадку держави, у відношенні ефективності використання інвестиційних ресурсів. Споживачами інвестиційного податкового кредиту можуть бути суб'єкти підприємницької діяльності, а саме: підприємства усіх форм власності, яким для реалізації інноваційних програм бракує власних інвестиційних ресурсів. Рішення про надання кредиту в залежності від галузевої підпорядкованості підприємств прийняті міністерствами (відомствами), що за дорученням Кабінету Міністрів України виступають розпорядниками інвестиційного податкового кредиту на галузевому рівні.

Одержання інвестиційного податкового кредиту здійснюється на підставі кредитного договору між галузевим міністерством (відомством) і підприємством-позичальником. Йому повинна передувати всебічна експертиза ефективності інноваційної програми (бізнес-плану) і наявності умов, що підтверджували б реальні можливості підприємства щодо успішної реалізації цієї програми. Загальний обсяг ресурсів інвестиційного податкового кредиту щорічно визначається Кабінетом Міністрів України в бюджеті. Виходячи з економічного стану держави, він може досягати 10 % надходжень у бюджет податку з прибутку із наступним розподілом знижки податку по міністерствам (відомствам) відповідно до пріоритетності напрямів їх інноваційної діяльності.

Посилюючи вимоги до ефективності використання інвестиційних ресурсів, вважаємо за доцільне підкреслити, що інвестиційний податковий кредит може надаватися під конкретний інноваційний проект на термін до п'яти років. Більш тривалий строк не відповідає сучасним вимогам щодо терміну освоєння нової техніки (нових виробництв), веде до розпилення державних ресурсів, знижує ефективність використання інвестицій.

Враховуючи, що джерелом інвестиційного податкового кредиту є податок, щорічна сума кредиту не може перевищувати загальної суми податку, що виплачує підприємство з прибутку за підсумками року [1].

Стосовно відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності за використання і повернення кредиту необхідно відмітити, що хоча умови надання інвестиційного податкового кредиту не містять вимог у виплаті відсотків за користування кредитом, на нашу думку, необхідно передбачити таке нормативне положення, за яким підприємство-позичальник у випадку порушення умов договору щодо терміну реалізації інноваційного проекту і повернення кредиту виплачує в бюджет за увесь час заборгованості пеню в розмірі середньозваженої дисконтної ставки НБУ, розрахованої за весь термін прострочення.

Контроль за дотриманням умов надання, використання і компенсації інвестиційного податкового кредиту доцільно покласти на галузеві міністерства (відомства) і Державні податкові інспекції за місцем перебування підприємства-позичальника.

Впровадження і використання інвестиційного податкового кредиту потребує внесення змін і доповнень у ЗУ "Про інвестиційну діяльність" та в ЗУ "Про оподаткування прибутку підприємств" [9, 10]. Податковий кредит формується у суб'єктів господарювання, що здійснюють операції з продажу товарів (робіт, послуг), які

оподатковуються податком на додану вартість (ПДВ). При цьому в суму податкового кредиту включається і частка сплаченого ПДВ за придбані товари (роботи, послуги), використані для виробництва і реалізації товарів (робіт, послуг), які підлягають оподаткуванню ПДВ.

Згідно із законом “Про податок із додаткової вартості”, застосовуються дві ставки оподаткування: 20 % і нульова. На початок 2009-го залишок невідшкодованого ПДВ становив 12,8 млрд грн. Збір ПДВ у 2009 році становив 75 % від рівня 2008-го. База оподаткування скоротилася щонайменше на чверть – обсяги продажу. Які обкладаються ПДВ, впали в середньому на 25–27 %. Однак, у грудні 2009 року надходження від ПДВ навіть перевищили рівень 2008-го. В останньому місяці минулого року було зібрано ПДВ на суму 4,4 млрд грн, у грудні 2008-го 3,5 млрд грн. Загалом, за підсумками 2009 року мобілізовано ПДВ на суму 45,928 млрд грн, тоді як у 2008-му – 45,014 млрд грн [2].

Підставою для включення ПДВ у податковий кредит є податкова накладна, що передається покупцю продавцем товарів (робіт, послуг). Податкову накладну складають у двох примірниках у момент виникнення податкових зобов'язань продавця. Оригінал податкової накладної передається покупцю, а копія залишається у продавця. Вона є важливим розрахунковим і податковим документом. У разі звільнення від податку з додаткової вартості у податковій накладній робиться запис “Без ПДВ” із посиланням на відповідні правові документи.

Не дозволяється включати в податковий кредит витрати на сплату ПДВ, що не підтверджено податковою або митною декларацією. За імпортування робіт (послуг), підтвердженням факту виникнення податкового кредиту є акт прийняття робіт (послуг) або банківський документ, що свідчить про переведення грошей на оплату таких робіт (послуг). Якщо на момент перевірки платника податку податковим органом, включені до складу податкового кредиту суми не підтверджуються відповідними документами, до платника податку застосовуються фінансові санкції на суму непідтвердженого документами податкового кредиту [4].

Висновки. Мотивація до залучення інвестицій у відтворення та збереження природних ресурсів залежить від фінансової стабілізації, гнучкості та стимулюючої направленості податкової політики, завершеності реформування форм власності. Створення сприятливого інвестиційного клімату в сфері відтворення та збереження природних ресурсів потребують вирішення завдання якісної зміни підходів до управління кожної галузі та господарюючого суб'єкта, їх адаптації до ринкових умов. Тому необхідне формування дієвого механізму управління інвестуванням відтворення та збереження природних ресурсів, адекватного умовам сучасного економічного стану, враховуючи специфіку екологічної безпеки, здатної створити економічно вигідні умови для стимулювання накопичення капіталу та росту ефективності його використання, що можливо за рахунок розвитку екологічного підприємництва.

Література

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент [Текст] / И. А. Бланк. – К. : МП “ИТЕМ ЛТД” ; Лондон : Трейд Лимитед, 1995. – 280 с.
2. Галицькі контракти № 1 від 25.01.10 р. Г. Савченко, К. Кравчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kontrakty.com.ua>.
3. Головань М. М. Про реформування системи пільгового оподаткування [Текст] / М. М. Головань // Фінанси України. – 2009. – № 11. – С. 47–52.
4. Гуцал І. Банківська система України : стан і перспективи [Текст] / І. Гуцал // Банківська справа. – 1998. – № 2. – С. 40–43.
5. Данилишин Б. М. Економіка природокористування : підручник / [Б. М. Данилишин, М. А. Хвесик, В. А. Голян]. – К. : Кондор, 2009. – 466 с.
6. Демьяненко М. Кредитний механізм аграрного сектора економіки в період становлення ринкових отношений [Текст] / М. Демьяненко // Економіка України. – 1999. – № 4. – С. 15–24.
7. Довгалюк В. І. Податкова система : навч. посібник / В. І. Довгалюк, Ю. Ю. Єрмоленко. – К. : Центр навч. л-ри, 2007. – 360 с.
8. Друкер П. Ф. Нововведення и предпринимательство [Текст] / П. Ф. Друкер // Реф. сб. Проблемы управления экономикой. Предпринимательство в промышленно развитых странах. – М. – 1992. – Вып. 23. – С. 22–27.
9. ЗУ “Про інвестиційну діяльність” № 1560–ХІІ (зі змінами) : від 18.09.91 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
10. ЗУ “Про оподаткування прибутку підприємств” № 334/94–ВР (зі змінами) : від 28.12.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
11. ЗУ “Про охорону навколишнього природного середовища” № 1264–ХІІ (зі змінами) : від 25.06.91 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
12. ЗУ “Про податок на додану вартість” № 403/97–ВР (зі змінами) : від 27.06.97 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
13. Ткаченко Т. Порівняльний аналіз податкового навантаження в економіці України та країнах з розвинутою ринковою економікою [Текст] / Т. Ткаченко // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 460–464.